

AZƏRBAYCAN – QARABAĞ

ŞÖHRƏTLİ
UĞURLU
ŞANLI
AZƏRBAYCAN

Şuşanın xəritəsi

Şuşanın yuxarıdan görünüşü

2020-ci il 27 sentyabrdan 10 noyabra qədər davam edən 44 günlük Vətən müharibəsində Azərbaycanın Qarabağda yerləşən rayonları bir-birinin ardınca işğaldan azad edildi. Nəhayət ki, 2020-ci il 8 noyabr – Şuşanın azadlıq günü Azərbaycanın tarixinə şanlı zəfər günü kimi yazıldı. Həmin gün ölkə prezidenti hərbi geyimdə Şəhidlər xiyabanından bu tarixi qələbəni xalqa çatdırdı.

– Nə üçün Şuşanın azad edilməsi bu qədər əhəmiyyətli idi?

FƏALİYYƏT

– Şuşa uğrunda gedən döyüşlər dünya hərbi tarixinə qeyri-adi bir döyüş kimi daxil oldu. Bunun səbəblərini təhlil edin.

1. Döyüşçülərin psixoloji hazırlığı	
2. Ərazinin relyefi	
3. Hava şəraiti	
4. Hərbi texnikadan istifadə imkanları	
5. Kamuflyaj (görünməmək üçün maskalınma) üçün təbii şəraitin uyğunluğu	
6. Digər səbəblər	

– Vətən müharibəsində qələbənin təmin edilməsində təbii, iqtisadi, hərbi və siyasi amillərin təsirini necə qiymətləndirirsiniz?

Vətən müharibəsinin zəfərlə başa çatmasında müxtəlif amillərin rolu olmuşdur. Qarabağda hərbi əməliyyatlar payızın əvvəlində başlandı. Bu dövrdə hava şəraitinin əlverişli olması (günəşli günlərin çox, yağıntılardan az olması və s.) döyüş tapşırıqlarının yerinə yetirilməsinə müsbət təsir göstərirdi.

Dağlıq ərazilərdə döyüş əməliyyatlarının aparılması əsasən relyef xüsusiyyətlərindən asılıdır. Dik yamaclar, dərin dərələr, sərt iqlim şəraiti döyüş tapşırığının dəqiq yerinə yetirilməsi üçün maneələr yaradır. Qarabağ ərazisi mürəkkəb relyefə malikdir. Burada Qarabağ sıra dağları, Qarabağ vulkanik yaylası, Kür çayının sağ sahilə boyu yerləşən Qarabağ düzü və Murovdag silsiləsinin cənub yamacı, həmçinin Kiçik Qafqazla Araz çayı arasında yerləşən düzənliklər daxildir. Belə şəraitdə qələbə qazanmaq üçün xüsusi döyüş hazırlığı tələb olunur. 2-ci Qarabağ müharibəsində qələbəmizin əldə edilməsində dağlarda döyüş təcrübəsini öyrənmiş Xüsusi təyinatlı dəstələrin böyük rolu olmuşdur.

Dağlarda nəqliyyat yollarının sıxlığının az və yamacların meyilliliyin çox olması bu ərazilərdə hərbi texnikanın daşınmasını məhdudlaşdırırdı. Buna görə də əsgərlərimiz sıldırım yamaclar üzərində yerləşən Şuşanı ən zəruri silahlarla əlbəyaxa döyüşlər nəticəsində azad etmişlər.

• Əsgərlərin söylədiklərindən:

“400 nəfər əsgər Şuşaya dik yamacı dırmaşaraq qalxdıq. Yalnız ən yüngül silahları götürmüşdük. Çatacağımız yerdə bizi 500 erməninin gözlədiyini bildik. Düşmən ən az sayda bu tərəfdə yerləşmişdi. Çünki bizim başqa istiqamətlərdən hücum edəcəyimizi düşünürdülər. Həmin istiqamətlərdə düşmənin canlı qüvvəsi və texnikası bundan ən azı üç dəfə çox idi. Düşmən heç bir insanın ağına gəlməyəcək sıldırımları dırmaşaraq, döyüşə artilleriyasız gırəcəyimizi gözləmirdi. Generalımızın verdiyi dəqiq koordinatlar olmasaydı məhv ola bilərdik. Biz qayaları dırmaşib əlbəyaxa döyüşə girdik. Ermənilər bizi görüb elə panikaya düşdülər ki, hətta arada çasıb bir-birinə güllə atırdılar. İki gün əlbəyaxa döyüşdən sonra Şuşaya Ordumuz döyüş texnikası ilə daxil oldu...”

Düzənlik relyef hərbi texnikanın hərəkətinə imkan versə də, dağlıq ərazidə bu həmişə mümkün olmur. Bu səbəbdən hərbi komandanlıq döyüşlərdə ənənəvi texnika və döyüş taktikası ilə yanaşı müxtəlif pilotsuz uçuş aparatlarının (PUA) tətbiqinə geniş yer verdi. Milli müdafiə sənayesinin istehsalı olan PUA-larla yanaşı, Türkiyədən (“Bayraktar-TB 2”) və İsraildən (Harop) alınan PUA-ların tətbiqi dünya hərbi ekspertləri tərəfindən yüksək qiymətləndirilmişdir. Onlar bu döyüşləri XXI əsrin müharibəsi adlandırmışlar.

BAYRAKTAR-TB-2

Bu dron Türkiyənin Baykar şirkəti tərəfindən istehsal edilir, operatorun nəzarəti altında və ya müstəqil olaraq fəaliyyət göstərə bilər, kəşfiyyat, müşahidə və ya zərbə üçün istifadə olunur.

TARİX-COĞRAFIYA

XIX əsrdə çar Rusiyası tərəfindən Qarabağın dağlıq ərazisinə xeyli sayda erməni əhali köçürüldü.

1923-cü ildə bu ərazidə Dağlıq Qarabağ muxtar vilayəti yaradıldı (sahəsi 4,4 min km²).

Müstəqilliyimizin ilk illərindən buradakı erməni əhali xarici qüvvələrin himayədarlığı ilə vilayətin Ermənistanla birləşdirilməsi üçün işğalçı hərəkətə başladı.

Nəticədə Azərbaycan ərazisinin 20 %-ə qədər Ermənistan tərəfindən işğal edildi.

Azərbaycanın işğal edilmiş əraziləri

Vətən müharibəsində qələbəmizin əsas amillərindən biri Azərbaycanın iqtisadi sahədə qazandığı uğurlardır. 1994-cü il 20 sentyabrda "Əsrin müqaviləsi"nin bağlanması Azərbaycan iqtisadiyyatının dünyaya inteqrasiyasına səbəb oldu. Ölkənin təbii ehtiyatlarla, xüsusilə neft-qazla zəngin olması, həmçinin digər mineral ehtiyatlar, turizm- rekreasiya imkanları, əlverişli

iqtisadi-coğrafi mövqe buraya xarici investisiyaların axınına imkan yaratdı. Azərbaycanın iqtisadiyyatına milyardlarla dollar vəsait qoyuldu. İrimiçyaslı nəqliyyat layihələri həyata keçirildi. Əldə edilən iqtisadi gəlirlərin müəyyən hissəsi hərbi sənaye kompleksinin yaradılmasına yönəldildi. Ölkənin hərbi sənayesi müasir döyüş texnikası və silahlar istehsal etməyə başladı. Bu hərbi vasitələr dünyanın bir çox ölkələri tərəfindən yüksək qiymətləndirilir. Orduda hərbi kadrların hazırlığına xüsusi diqqət yetirildi. Bu məqsədlə hərbi təhsil müəssisələri yaradıldı, milli təcrübə ilə yanaşı bir çox ölkələrin hərbi təcrübəsi yaxından öyrənilirdi. Milli kadrlar xarici ölkələrdə hərbi təhsil alaraq beynəlxalq təcrübəyə yiyələndilər.

Azadlıq meydanında Zəfər paradı 10 dekabr 2020-ci il

Vətən müharibəsində qazanılan qələbəni həm də dövlətimizin dünyanın siyasi arenasında əldə etdiyi qələbədir. Siyasi qələbənin qazanılması dövlət başçısının uzun illər həyata keçirdiyi uğurlu fəaliyyətin nəticəsidir. Azərbaycan xeyli sayda beynəlxalq və regional siyasi-iqtisadi təşkilatların üzvüdür və onların həyata keçirdiyi tədbirlərdə fəal iştirak edir. Ölkəmiz bu təşkilatların keçirdiyi görüşlərin xeyli hissəsinə ev sahibliyi etmişdir.

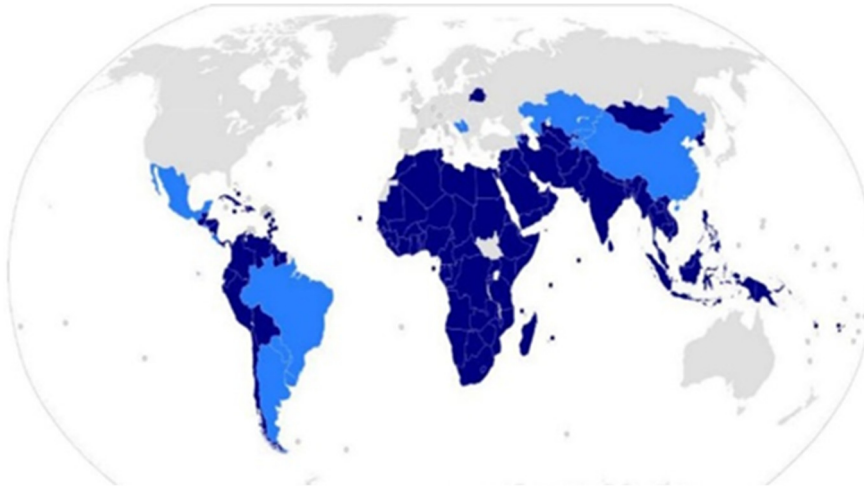

Qoşulmama hərəkəti ölkələrinin 18-ci sammiti 25 oktyabr 2019-cu il

XƏRİTƏ-SXEM

Qoşulmama hərəkatı ölkələri

Bu ölkələrin dəstəyi sayəsində Vətən müharibəsi zamanı Azərbaycanın haqlı mövqeyi beynəlxalq miqyasda – BMT -də müdafiə olunmuşdur.

- Qoşulmama hərəkatına üzv ölkələr
- Qoşulmama hərəkatına müşahidəçi qismində olan ölkələr

Döyüş əməliyyatlarının qələbə ilə bitməsi mübarizənin yeni mərhələsinin başlanğıcıdır. Mənfur düşmən işğal altında saxladığı ərazilərdə həyat üçün zəruri olan hər şeyi – yaşayış və inzibati binaları, yolları, təsərrüfat obyektlərini, tarixi abidələri, məscidləri, qəbristanlıqları yerlə yeksan etmişdir. Bu ərazilərdə quruculuq işlərinin aparılması və əhalinin buraya köçürülməsi hazırda dövlətin qarşısında duran ən mühüm vəzifədir. Qarabağda “Böyük Qayıdış”a nail olmaq üçün müxtəlif sahələrdə iqtisadi layihələrin həyata keçirilməsi zəruridir. Bunlardan Ağdam-Xankəndi dəmir yolu, Əhmədbəyli (Füzuli) -Şuşa, Tərtər- Suqovuşan avtomobil yollarının çəkilişinə artıq başlanmışdır. Zəngilanda Vejnəli, Kəlbəcərdə Zod (Söyüdlü) qızıl yataqlarının istismarı, Xudafərin və Suqovuşan SES-ləri, həmçinin enerji ehtiyatlarına malik dağ çaylarında stansiyaların tikilməsinin yerli və xarici şirkətlərin iştirakı ilə yaxın zamanlarda reallaşdırılması mümkün olacaqdır. Qarabağın düzənlik ərazilərində suvarma əkinçiliyi, üzümçülük, pambıqçılıq, taxılçılıq, dağlıq ərazilərdə isə dağ-mədən, heyvandarlıq və bunlarla bağlı emal sənayesi müəsisələrinin tikintisi nəzərdə tutulur. Dağlıq rayonlar həm də zəngin turizm-rekreasiya (füsunkar təbiət, mineral bulaqlar, tarixi abidələr) ehtiyatları ilə zəngindir.

Qarabağın işğaldan azad olunması Azərbaycanda bir çox mühüm iqtisadi, siyasi və sosial problemlərin həlli üçün açar rolunu oynayır.

ÖYRƏNDİKLƏRİNİZİ

TƏTBİQ EDİN

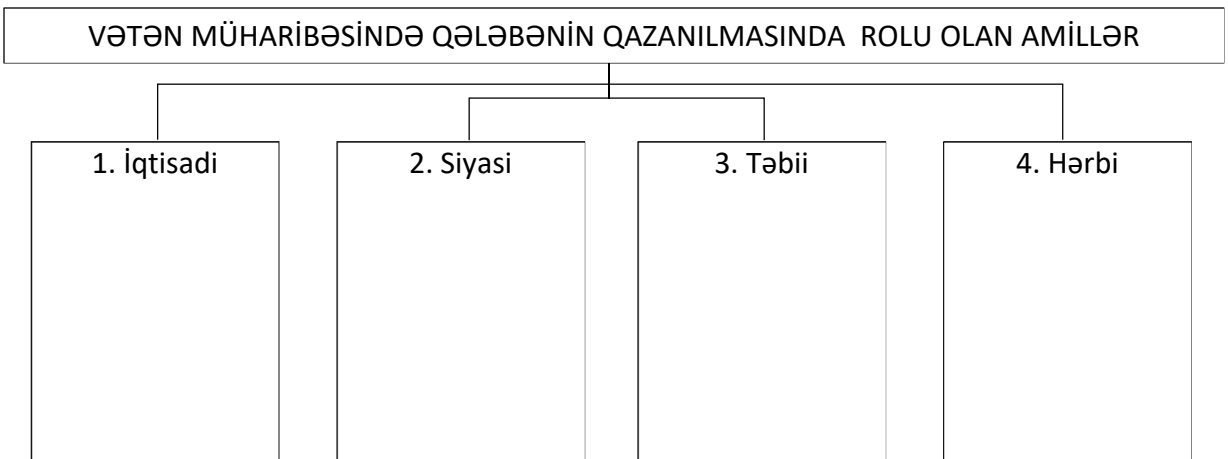
Xəritələrdən istifadə edərək cədvəli tamamlayın

İnzibati rayonlar	Onların ərazisində inkişaf etdirilə biləcək təsərrüfat sahələri
1.	
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	

ÖYRƏNDİKLƏRİNİZİ

YOXLAYIN

1. Sxemi tamamlayın.

2. Qarabağa “Böyük qayıdış” layihəsinin həyata keçirilməsi hansı problemlərin həllinə səbəb ola bilər? Buna aid təkliflərinizi irəli sürün və onları əsaslandırın.

*Nərminə Seyfullayeva
Şərəfət Hüseynli*